

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ІДЕЙ ВИХОВАННЯ
І ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ОСОБИСТОСТЬ»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Освітня програма «Освітні, педагогічні науки»
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2024 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Ретроспективний аналіз ідей виховання і громадянської освіти особистості
Викладач (-і)	САЛИГА Наталія, канд.пед.наук, доцент
Контактний телефон	0977576636
Е-mail викладача	nataliia.salyha@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний / заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Покликання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації відбуваються онлайн т офлайн Четвер – 14.00-16.00 год. Асинхронна комунікація здійснюється впродовж усього процесу вивчення дисципліни, в межах робочого часу на https://d-learn.pnu.edu.ua/

2. Анотація до навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Ретроспективний аналіз ідей виховання і громадянської освіти особистості» є ознайомлення майбутніх викладачів із шляхами розвитку теорії і практики в умовах різних суспільно-економічних формацій, історико-методологічними аспектами дослідження громадянської освіти, що сприяє виробленню об'єктивного ставлення до педагогічної спадщини, дозволяє критично використовувати досвід минулого в сучасних умовах, дає можливість простежити генезис багатьох педагогічних проблем і явищ, допомагає забезпечити оволодіння кращими здобутками зарубіжної та української педагогіки, уміннями їх творчо застосовувати у практичній і науковій діяльності, розкривати свій творчий потенціал.

У рамках даного курсу студенти набувають навичок здійснювати ретроспективний аналіз концепції громадянської освіти, здобутки світової та української педагогіки, застосовувати їх в національному закладі освіти; здійснювати порівняльний аналіз різних підходів до громадянської освіти педагогічних працівників в Україні та в країнах західної Європи, аналізувати історико-педагогічну літературу з метою осмислення різних історико-методологічних підходів; здійснювати науково-пошукову діяльність, розвивати свій творчий потенціал; розкривати як спільні закономірності, так і специфічні ознаки, притаманні розвиткові освіти, вихованню та педагогіки різних народів світу.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета вивчення курсу передбачає формування у майбутніх викладачів системи знань щодо основних принципів та історико-методологічних аспектів дослідження громадянської освіти, етапів педагогічної думки та науки, наукового світогляду, педагогічного мислення, знання традицій українського народу з виховання національної свідомості, вироблення творчих умінь застосувати історико-педагогічні знання у практичній діяльності. На основі цього досвіду формувати загальнолюдські цінності, національну свідомість, національну гідність. Основними цілями вивчення дисципліни є опанування майбутніми викладачами досягнень світової цивілізації в галузі педагогічної науки та надбань української педагогічної думки, народної педагогіки, багатовікових педагогічних традицій українського народу.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Результатом вивчення дисципліни має бути сформованість таких компетентностей:
Загальні компетентності:

- ЗК 1.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК 2.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 4.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 7.** Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК 8.** Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
- ЗК 9.** Здатність працювати в міжнародному контексті

Фахові компетентності:

- СК 3.** Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.
- СК 7.** Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.
- СК 8.** Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах.

Програмні результати навчання

- РН 3.** Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.
- РН 6.** Розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.
- РН 9.** Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12

семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навча ння)	Нормативний / вибірковий
½	011 «Освітні, педагогічні науки»	1	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Те	кількість год.
----	----------------

ма	лекції	Практичні заняття	сам. роб.
<p>Тема 1. Ідеї виховання і громадянської освіти в зарубіжній педагогіці</p> <p>1. Зародження ідей виховання та громадянської освіти в працях античних філософів.</p> <p>2. Філософсько-педагогічна думка епохи Відродження про виховання та громадянську освіту.</p>	2	2	8
<p>Тема 2. Проблема виховання у творчій спадщині педагогів епохи Просвітництва</p> <p>1. Основні ідеї розвитку європейської освіти епохи Просвітництва</p> <p>2. Педагогічні погляди французьких просвітителів.</p> <p>3. Роман «Еміль, або Про виховання» як торжество гуманістичної педагогіки</p>	2	2	8
<p>Тема 3. Проблеми виховання та громадянського суспільства в педагогічній думці Західної Європи у XIX ст.</p> <p>1. Педагогічні погляди Й.Песталоцці.</p> <p>2. Педагогічна система А.Дістервега.</p> <p>3. Педагогічна теорія Й.Гербарта. 4. Педагогічне вчення Ф.Фребеля, Д.Дьюї, С.Френе</p>	2	2	8
<p>Тема 4. Еволюція ідеї національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772-1939 рр.)</p> <p>1. Поширення <i>ідей</i> виховання та громадянської освіти у <i>Галичині</i></p> <p>2. Проблеми виховання та громадянської освіти на сторінках педагогічних журналів Галичини в контексті сучасності</p> <p>3. Ідеї громадянського виховання у творчій спадщині галицьких педагогів</p>	2	2	8
<p>Тема 5. Теоретичний аналіз громадянської освіти педагогічних працівників</p> <p>1. Категоріальний апарат громадянської освіти</p> <p>2. Концепція громадянської освіти та виховання</p> <p>3. Сутність та зміст громадянської освіти</p>		2	8
<p>Тема 6. Навчання історії й громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності майбутніх викладачів ЗВО</p> <p>1. Сутність громадянської ідентичності.</p> <p>2. Розвиток громадянської освіти в управлінні ЗВО в Україні та в країнах Західної Європи</p>		2	8
<p>Тема 7. Практиологічний аналіз проблеми громадянської освіти педагогічних працівників в управлінні ЗВО в Україні</p> <p>1. Практика організації громадянської освіти педагогічних працівників в країнах Західної Європи</p> <p>2. Порівняльний аналіз підходів до громадянської освіти педагогічних працівників в Україні та в країнах західної Європи.</p> <p>2. Рекомендації щодо оптимізації громадянської освіти</p>	2	2	6

педагогічних працівників в Україні.			
Тема 8. Історико-методологічні аспекти дослідження громадянської освіти 1. Форми та методи громадянської освіти 2. Принципи дослідження громадянської освіти та виховання		2	6
Тема 9. Шляхи формування громадянськості в освітньому процесі ЗВО 1. Освітні ресурси розвитку громадянськості. 2. Умови розвитку громадянськості. 3. Чинники розвитку громадянськості	2	2	
Всього	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Накопичування балів під час вивчення дисципліни

Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів			
	Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
Іспит			Залік	
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	90 – 100	A	відмінно	зараховано
	80 – 89	B	добре	
	70 – 79	C		
	60-69	D	задовільно	
	50-59	E		
	26-49	FX	незадовільно	не зараховано
	<p>Оцінювання здійснюється відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 6) (введено в дію наказом ректора №309 від 19.05.2023 р.); Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 309 від 19.05.2023 р.) Поточний контроль 25 (усне та письмове оцінювання) Тести 10 КСР 5 Самостійна робота(Інд.завдання, презентації) 10 50 - у сумі максимальна кількість балів Залікова робота – 50 балів Всього 100 балів</p>			
Вимоги до письмових робіт	Письмові роботи пропонуються у формі тестових завдань, розміщених у системі d-learn, та проектних робіт. Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки.			

Практичні заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для практичних занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики. Оцінювання знань та науковопошукової роботи студентів на практичних заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На практичному занятті оцінюються як теоретичні, так і практичні творчі завдання: «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст освітньої компоненти, основні положення теорій, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання у практичних діях, здійснює творчий підхід, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок, сформовані компетентності. На високому рівні вміє використовувати сучасні інноваційні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації; «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами теорії та практикою впровадження навчального матеріалу, аргументовано викладає його; має практичні навички, володіє компетентностями, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями практичні навички та компетентності, орієнтується в теоретичному матеріалі, але непереконливо відповідає, знання є невпевненими або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності, не вміє оцінювати і порівнювати педагогічні аспекти, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю. Вміє використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для навчання, виховання і розвитку особистості; «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані. Не вміє проводити наукові дослідження та аналізувати їхні результати. Не здатний критично мислити, аналізувати. Не впроваджують цифрові інструменти і технології у практиці роботи педагога</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Умовами допуску до підсумкового контролю є рейтинг 25 балів впродовж практичних занять (письмові роботи, усні відповіді). Умови допуску до підсумкового контролю (екзамену) передбачають дотримання Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника: https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/poriadokorhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoiosvity.pdf</p>
Підсумковий контроль	<p>Форма контролю: екзамен Підсумковий контроль здійсню згідно Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника: https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvanniauspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoiosvity.pdf</p>
7. Політика навчальної дисципліни	
Академічна доброчесність	<p>Академічна доброчесність: Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату та іншим порушенням академічної</p>

	<p>доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти</p> <p>Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/nova-redaktsiia-polozhennia-prozarobihannia-akademichnomu-plahiatu.pdf</p> <p>Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідують лекції і практичні заняття курсу. □.</p>
Пропуски занять (відпрацювання)	<p>Організація освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті визначається Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 417 від 03.07.2023 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2023/08/polozhenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf та Пропуски семінарських (практичних, лабораторних) занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до Поження про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора №309 від 19.05.2023 р.) https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/poriadok-orhanizatsii-ta-provedenniaotsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-os</p>
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	<p>Порядок та організація контролю знань студентів, зокрема, умови пропуску занять (відпрацювання) допуску до підсумкового контролю визначаються 5 <u>Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти ДВНЗ "Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника"</u> (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf</p>
Невідповідна поведінка під час заняття	<p>Діяти відповідно до <u>Положення, введеного в дію наказом ректора ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» № 447 від 24.07.2015 р.; із внесеними змінами наказами № 61 від 31.01.2020 р.; № 361 від 31.07.2020 р; № 795 від 31.12.2020 р.</u> <u>ULR. https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/01/Polozennia-pro-OOP-25_12_2020-1.pdf</u></p>
Додаткові бали	<p>Студент може отримати додаткові бали згідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 309 від 19.05.2023 р.) https://pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/05/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvanniauspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf</p>
Неформальна освіта	<p>Неформальна освіта зараховується згідно Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 673 від 24.11. 2022 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf Рекомендовані платформи: Prometheus Coursera EdEra та ін.</p>

8. Рекомендована література

1. Бойко А. Освітні і наукові позиції полтавських педагогів Григорія Ващенка та Антона Макаренка. *Рідна школа*. 2018. № 1/2. С. 21–28.
2. Бойко В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського: до 425 річчя від дня народження чеського мислителя письменника і педагога. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2017. № 4. С. 10–16.
3. Громадянська освіта : теорія і методика навчання : [посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Київ : Етна-1, 2018. 174 с.
4. Горпинюк В. Соціально-професійне самовизначення молоді як рушійної сили середнього класу в громадянському суспільстві. *Освіта і управління*. 2021. Т. 14. № 2-3. С. 7–15.
5. Грязнов І.О. Ідеї виховання громадянськості в сучасних умовах педагогічної діяльності. Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика». Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2018. Випуск 10. С. 16 – 20.
6. Дудник Н. Педагогічні ідеї Марії Монтесорі. *Людинознавчі студії*. Серія «Педагогіка». Випуск 5/37 (2017). С.29-39.
7. Живодьбор В. Ф. Козацька педагогіка: історія розвитку. *Інноваційні підходи до виховання учнів козацьких класів і хортингістів у навчальних закладах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2017 р., м. Суми)*. Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. С. 27–29.
8. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки : навчальний посібник для студентів ЗВО. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 364 с.
9. Історія зарубіжної педагогіки : конспект лекцій / упоряд. Л. В. Маляр, М. І. Кухта. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2020. 64 с.
10. Історія зарубіжної педагогіки : методичні рекомендації до самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до лекційних, семінарських і практичних занять студентів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 013 «Початкова освіта» / уклад. С. Ю. Човрій. Мукачєво : МДУ, 2020. 44 с.
11. Історія педагогіки. Історія зарубіжної педагогіки : курс лекцій для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня «бакалавр» / уклад. С. Ю. Човрій. Мукачєво : МДУ, 2021. 40 с.
12. Історія зарубіжної педагогіки : матеріали тьюторських завдань для самостійної діяльності студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» освітнього ступеня «бакалавр» / уклад. С. Ю. Човрій. Мукачєво : МДУ, 2018. 40 с.
13. Кизенко В. Громадянська освіта і виховання – основа громадянського суспільства // *Біологія і хімія в рідній школі*. 2019. № 1. С. 34–37
10. Клепко С. Громадянська освіта: утопії, моделі, філософії / С. Клепко // *Наук. і освітня методологія та практики*. Київ : ЦГО НАН України. 2020. С. 409–424.
14. Кулик Н. Подвижник в екзилі: до 145-річчя з дня народження Степана Сірополка. *Освіта України*. 2017. № 33, 28 серпня. С. 14–15.
15. Міленіна Г. Софія Русова та Яків Чепіга: зіставлення педагогічних ідей. *Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал*. № 2020. №2-3. С. 33-44.
16. Нерубайський В. А. Григорій Ващенко: людина, педагог, державник. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 4. С. 2–4.
17. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки : навчально-методичний посібник до курсу. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. 134 с.
18. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. П69 Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. Вид 4-те, доповнене й перероблене. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 165 с.
19. Тарапака Н, Мартін А. Погляди С.Ф. Русової на проблеми морального виховання дітей дошкільного віку. *Наукові записки*. Серія: *Педагогічні науки*. Вип. 140. КДПУ ім. В. Винниченка. ULR. <https://core.ac.uk/download/pdf/53035453.pdf>
20. Тексти лекцій навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» для спеціальності «Дошкільна освіта» всіх форм навчання/ авт.-упоряд. Н. М. Салига. Івано-Франківськ: Вид-во

Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника, 2016. 128 с.

21. Улюкаєва. І.Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 424 с.

22. Чирва Г. М. Історичні передумови становлення сучасної вищої освіти в Україні. Право та державне управління, 2019, №2, Т.2. С.152-159.

23. Човрій С. Ю. Історія педагогіки. Історія вітчизняної педагогіки : методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» денної та заочної форм навчання. Мукачево : МДУ, 2022. 70 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Гумер – електронна бібліотека для студентів і викладачів гуманітарного профілю. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/index.php.

2. Видатні педагоги України та світу : інформ.-бібліогр. ресурс / наук. керівник проекту Л. Д. Березівська. URL http://www.dnpgov.ua/scientific_information_work/suhomlynskiy/?PHPSESSID=d5af285744d2e79231fff63baf262ada

3. Електронна бібліотека з педагогіки. URL : <http://nenaidesh.ru/>.

4. Електронний архів творів А. С. Макаренка. URL: <http://www.makarenko.edu.ru/biblio.htm>.

5. Педагогічна бібліотека. URL : <http://pedlib.ru/>.

6. Бібліотека ім. О. Сухомлинського. URL: <http://www.dnpgov.ua/>.

7. Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека : <http://www.lonpb.com.ua/>.

8. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>.

9. Науково-педагогічна бібліотека м. Миколаєва. URL: <http://www.library.mk.ua/>.

10. Перша українська Електронна бібліотека підручників «Pidruchniki.com.ua»: URL. <http://pidruchniki.ws/>.

11. Онлайн бібліотека підручників. URL: <http://studentam.net.ua>.

12. Концепція козацької педагогіки. URL: https://studopedia.com.ua/1_396129_lektsiya--upravlenieobrazovatelnim-protsessom-kak-pedagogicheskaya-problema.html

13. Історико-педагогічний альманах. URL. <http://library.udpu.org.ua/vydannia-udpu/istoryko-pedahohichnyialmanakh> (видання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини).

Викладач:

Наталія САЛИГА